

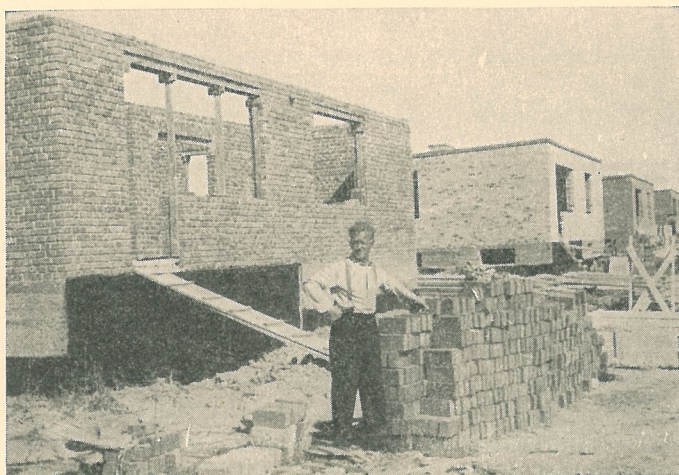
1

1939 INNEHÅLLER: Västsvensk tegelkongress • Tekniska data för 1,4-teglet • Nytt om byggnadstekniskt luftskydd • Byggnader i 1,4-tegel • Träbjälksuppläggning • Överkragning av muröppningar med L-järn •

TEGEL

Småstugebyggarna i Lund bygga med Tegel

I n:o 5 av "Tegel" redogöres för småstugebebyggelse i Lund. Omfattande utredningar har visat att tegel var det mest ekonomiska materialet.

"Med dessa siffror för ögonen — skriver arkitekten — är det lätt att förstå att Lunds bostadskommitté var en-

hällig i sitt beslut att uppföra stadens hus i tegel". "Alla privata byggare ha bestämt sig för tegelhus. — Ingen spekulant på trähus har anmält sig".

Varför skulle icke alla byggare göra som i Lund. Naturligtvis, om de även kalkylerade med tegel som är **nutidens byggnadsmateriel för framtiden.**

Tegelbrukens Försäljningsaktiebolag

Norrandsgatan 11, Stockholm

TEGEL

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF,
KAPTEN CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR: CIVILINGENJÖR C. A. STRÖMBERG
Exp. och annonskontor: Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 233105.
Redaktion: Norrlandsgatan 11, Stockholm. Tel. 233115.

Västsvensk tegelkongress.

Den 27 och 28 januari avhölls Göteborg en västsvensk tegelkongress. Arrangör var Chalmers Provningsanstalt och Göteborgs Tegel A.-B. samt ett flertal västsvenska tegelbruk. Kongressen, som leddes av rektorn för Chalmers Tekniska Högskola, professor Sven Hultin, och öppnades av landshövding Malte Jacobsson, avsåg att genom föredrag av framstående fackmän ävensom genom diskussioner sprida upplysning om de senaste forskningsresultaten och erfarenhetsrönen beträffande byggandet med tegel.

Under de båda dagarnas höllos icke mindre än tretton föredrag. Professor Jakob Holmgren, Trondheim talade om "Teglstensbyggnader i kystklima", arkitekt Gunnar Hoving, Göteborg om "Teglet i modern arkitektur", civilingenjör Olof Hansson, Göteborg om "Chalmers Provningsanstalts murverksprovningar", civilingenjör John-Henry Sager, Stockholm om "Tegelmurverk och ljudisolering", professor Hjalmar Granholm, Göteborg om "Armerade murverkskonstruktioner", arkitekt Gunnar Heimburger, Stockholm om "Tegelmurverks värmeisoleringsförmåga", vice brandchef Nils Grönvall, Göteborg om "Tegelmurverk ur brandskyddssynpunkt", professor E. Suensson, Köpenhamn om "Skader som följer af Teglstensfacaders Afsyring", professor J. A. Hedvall, Göteborg om "Ur lerans och teglets kemi", byrådirektör N. Royen, Stockholm om "Vilka fordringar böra ställas på konstruktörer och kontrollanter vid husbyggnadsarbeten?", civilingenjör Sven Sandgren, Sala om "Modern tegeltillverkning", tekn. dr John-Erik Ekström, Stockholm om "Tegelmurverk vid bombanfall" samt civilingenjör Peder Thilén, Göteborg om "Håltegelbjälklag".

Kongressen bevistades av över 300 byggnadsteknici och gav en utomordentligt givande exposé över nya forskningar och problemställningar. De företag inom Sveriges tegelindustri, som stodo för kongresskostnaderna, ville genom erkända fackmän ge byggnadsyrkets utövare objektiv upplysning om tegelmaterialet och dess användning och lyckades även därmed på ett utomordentligt sätt. Kongressen låg ur teknisk synpunkt på en synnerligen hög nivå.

Kongressen avslutades med en middag för cirka 300 inbjudna, under vilken professor Axel Romdahl höll ett föredrag om Uppsala domkyrka.

I sin helhet blevo dessa "tegeldagar" till ett utomordentligt belägg för den svenska tegelindustriens önskan att på alla sätt bidra till byggnadsteknikens utveckling ävensom spridandet av objektiva forskningsresultat.

Föredragen och diskussionerna komma att utges i bokform. Rekvisitioner kunna ställas till denna tidskrift, Norrlandsgatan 11, Stockholm. Priset blir bunden i snyggt band 4:—, häftad 2:75.

Tekniska data för 1,4-teglet.

Ett ytterväggsmaterial skall bl. a. ha tillräcklig hållfasthet för att kunna uppbära förekommande belastningar, tillräcklig värmeisoleringsförmåga för att ge en varm och ombonad bostad med god bränsleekonomi samt äga sådana egenskaper, att det tål alla de klimatiska påfrestningar, som förekomma på de orter det användes. Ett material bör besitta samtliga dessa egenskaper, ty att begagna ett bärande, ett värmeisolerande och ev. ett klimatskyddande skikt är icke ett rationellt byggnadsätt.

Tegel har sådana egenskaper, att det fyller alla fordringar på ett gott ytterväggsmaterial. Emellertid bli förhållandena något olika vid ytterväggar i höga och låga hus och därför finns det olika slags tegel.

Västra Sverige har alldeles speciella klimatiska förhållanden. Där behövs för låga hus ett material som vid sidan av tillräcklig hållfasthet och värmeisolerande förmåga förmår stoppa mot kraftiga slagregn. För att fylla dessa fordringar och erhålla ett material, som blev fullgott att begagna i enstens väggar, skapades 1,4-tegel.

Namnet har 1,4-teglet fått av sin volymvikt som är $1,4 \text{ kg/dm}^3$ (varje tegel väger c:a 2,7 kg.).

Huvudparten av detta nummer av TEGEL ägnas åt detta material. Materialet är nu så beprövat, att man vet, att man utan några som helst förbehåll kan rekommendera det för alla slag av låga hus till 1-stensväggar. Nedan lämnas nu först en sammanfattning av de tekniska data, som gälla för 1,4-tegel.

Format $25 \times 12 \times 6,5 \text{ cm}$.

(6,5, 25)-tegel, motsvarande s. k. 10" format.

Teglets volym $1,95 \text{ dm}^3$

Teglets vikt pr st. 2,73 kg.

Antal skikt pr höjdmeter mur 12,9

Antal tegel pr m^2 100 st.

Murbruk pr m^2 55 liter.

Väggens vikt inkl. puts pr m^2 370 kg.

Värmeledningstal för teglet

fullt torrt 0,33,

med 2 volym % fukt 0,34.

Porositet 48 %.

Murverkets värmeledningstal 0,40

Värme genomgångstal vid 2,5 cm tre-tongputs utvändigt och kalkputs invändigt vid stilla luft 0,89.

Tillåtna påkänningar

Vid en max. våningshöjd av 3 m och vanligt kalkbruk tillåter byggnadsnämnden i Göteborg 5 kg/cm^2 . Vid koncentrerade laster t. ex. vid balkupplag tillåtes dubbla denna på-

känning. Tillåtna påkänningen vid användandet av kalkcementbruk (numera begagnas vanligen kebr 2) är icke fastställd. Med ledning av provningarna vill man föreslå 9 kg/cm^2 .

Frostbeständigt. Genom provningar har 1,4-teglets frostbeständighet ådagalagts.

Användningsområden. Lägre byggnader av alla slag, som bärande värmeisolerande och klimatskyddande ytterväggsmaterial. Som ljudisolerande innerväggsmaterial. Som utfyllnadsmaterial för skeletthus.

Utförandet. Väggarna göras 1 sten tjocka och skola förses utvändigt med 2,5 cm tjock tretongputs enligt Göteborgs byggnadsnämnds föreskrift. Invändigt vanlig kalkputs. Murningen sker i övrigt som vid alla tegelväggar. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att teglet måste förvaras väl skyddat för regn.

Beträffande bjälklagsuppläggning och överkragning av muröppningar se det följande.

Sammanställning av resultat från murverksprovningar på 1-stens murar av 1,4-tegel.
De angivna siffrorna för murverkshållfastheten är genomsnitt för tre olika pelare.

Provnings- utförd år	Pelarens			Teglets			Bruk		Murverkshållfasthet	
	ålder vid prov- ningen dygn	höjd cm	längd cm	volym- vikt kg/dm ³	tryck- håll- fasthet kg/cm ²	böj- nings- hållfasthet kg/cm ²	sort	håll- fasthet kg/cm ²	totalt	tillåten vid 5-faldig säkerhet
1934	120	201	104	1,36	97	—	kbr		30,4	6,1
"	120	249	104	1,36	97	—	"		27,5	5,5
"	120	300	104	1,36	97	—	"		26,3	5,3
"	120	350	104	1,36	97	—	"		25,6	5,2
"	120	300	24,9	1,41	105	—	"		29,3	5,9
"	120	300,5	104	1,39	134	23,6	"		31,4	6,3
1937	90	300	3-sten	1,37	171	35,7	"	! luftfört tillstånd	32,7	6,5
"	90	300	3-sten	1,37	171	35,7	"	12,0 ¹⁾	27,7	5,5
"	90	300	3-sten	1,37	171	35,7	kebr 3	30,5 ¹⁾	45,0	9,0
"	90	300	3-sten	1,37	171	35,7	kebr 2	37,3 ¹⁾	48,1	9,6
"	90	300	3-sten	1,37	171	35,7	kebr 1	102,6 ¹⁾	53,4	10,7

¹⁾ 90 dygns ålder.

KOSTNADSJÄMFÖRELSE

mellan väggar av 1,4-tegel och trä.

I nedanstående uppställningar jämföras kostnaderna per m² av 1,4-tegel och trä. Väggarna äro därvid utförda enligt Göteborgs byggnadsnämnds fordringar, vilket ger två alternativ för träväggen: alt. A för träväggar i landshövdingshus och alt. B för träväggar i villor. Vid beräkandet av kostnaderna har hänsyn ej tagits till höjdtransport inom byggnaden, ej heller till lodgångar och vinklar. Dessa kostnader variera ju med bl. a. byggnadens omfattning och plan.

Kostnaderna äro beräknade exakt efter det utförande och de priser, som gälla i Göteborg från den 15 januari 1939 och ha utarbetats i samarbete med byggmästare Anders Nilsson, chef för Byggnadsindustri Förening u. p. a. i Göteborg.

1. TEGELVÄGG: 1-sten, 1,4-tegel, putsad ut- och invändigt.

Material:

100 st. 10" 1,4-tegel à 75:— kr. pr 1000 st.	7:50	
80 l murbruk à 2:— kr. pr hl	1:60	
40 l putsbruk à 2:20 kr. pr hl	0:88	
Inv. 10 l finbruk à 3:65 kr. pr hl	0:37	10:35

Arbetslön:

Murning	1:38	
Tegel- och bruksbärning	0:77	
Putsningsarbeten (0:84 + 0:65)	1:49	
Bruksbärning till puts (0:31 + 0:28)	0:59	4:33
		<hr/>
	Kronor pr m ²	14:68

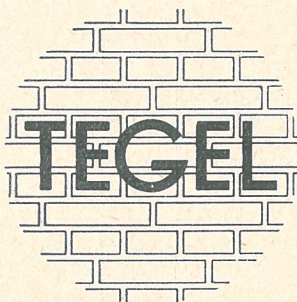
För tretongputs 2,5 cm. tjock på utsidan tillkommer ytterligare 1:15 kr. pr m²
Således skulle en färdig 1,4-tegelmur utvändigt putsad med tretong kosta
kronor pr m² 15:83

2. TRÄVÄGG.

Alt. A avsedd för landshövdingshus: 3" råspontad plank med asfalterad förhållningspapp på båda sidor. Yttersida spräckpanel och idealmatta. Innersida spräckpanel och enkelrörning. Båda sidor putsas.

Material:

3" råspontad plank 3:15 kbf à 1:35 pr kbf	4:25	
Utv. Asfalterad papp à 4:50 pr rulle	0:35	
„ 1" Spräckpanel à 5:30 pr tolft	1:00	
„ Idealmatta à 18:— pr rulle à 20 m ²	0:90	
„ 25 l vanligt putsbruk à 2:20 pr hl	0:55	
Inv. Asfalterad papp à 3:50 pr rulle	0:27	
„ 1" Spräckpanel à 5:30 pr tolft	1:00	
Enkelrörning	0:49	
Inv. 25 l vanligt putsbruk à 2:20 pr hl	0:55	
„ 10 l finbruk à 3:65 pr hl	0:37	
Diverse spik	0:40	10:13

ÖVER 60.000.000 MURTEGEL

produceras årligen av de tegelbruk, vi representera.

RÖTT FASADTEGEL

VANLIGT MURTEGEL

GULT FASADTEGEL

LÄTTMURTEGEL

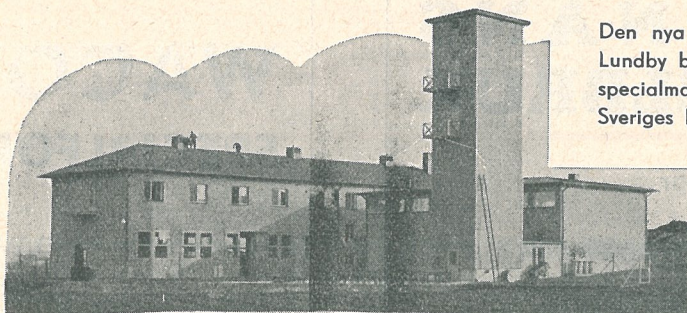
från Skånes förnämsta fasadtegelbruk.

från ett 20-tal välkända skånska bruk

Skånska Tegelförsäljnings Aktiebolaget

MALMÖ

Tel. 71425-växel

Den nya brandstationen vid Lundby byggd av **1,4 tegel**, specialmaterialet för väst-Sveriges läghusbebyggelse.

TEGELHUSEN
BLI ALLTID

EKONOMISKA, BRANDSÄKRA,
VARMA, LJUDTÄTA, FUKTFRIA

Gång efter annan hava andra material sökt uttränga teglet, men detta har alltid återtagit sin plats och hävdat sitt anseende som vårt förnämsta byggnadsmaterial. Erfarenheterna genom seklerna hava även bestyrkt dess överlägsna egenskaper.

**GÖTEBORGS
TEGELAKTIEBOLAG**

MAGASINSGATAN 3. Tel.: 131348, 131363

Mur-, fasad-, hål-
och lätttegel
av **HÖGSTA KVALITET**

AKTIEBOLAGET
**HELSINGBORGS
ÅNGTEGELBRUK**
HELSINGBORG

levererar det välkända,
vackra och frostbeständiga
HÄLSINGBORGS FASADTEGLET

Vacker rödviolett färg.

Begär offert - Tel. 546.

**SENNANS
TEGELBRUK**

tillverkar

Handslaget och
Maskinformat

Fasadtegel

i vacker röd färgton
av högsta kvalitet

**Aktiebolaget
P. Olsson & Co**

Tel.: 35 36, 30 35, 21 86 linjevälj.

HÄLSINGBORG

**HEBY
TEGELVERK**

Specialité:

TAKTEGEL

Årstillverkning 10.500.000 st.

HEBY TEGELVERK
SKÖLDBERG & Co.

KOMMANDITBOLAG

Telefon: Heby 18 och 19 Växel

**WACOMP-
SPECIALFORMGIPS**

användes nu-
mera alltid vid
tillverkning av

FALSTAK- o.

NOCKTEGEL

Begär vår broschyr

WAHLIN & CO A/B
ETABL. 1867

23 25 55

STHLM

ARSENALSG. 8 b.

TEGEL

Arbetslön:	Transport	
Plankresning	1:69	
Utv. spikning av papp	0:16	
„ spräckpanel	0:91	
„ spikning av Idealmatta	0:46	
„ putsning	0:84	
„ bruksbärning	0:31	
Inv. spikning av papp	0:12	
„ spräckpanel	0:73	
„ putsning	0:65	
„ bruksbärning	0:28	6:15
		<hr/>
	Kronor pr m ²	16:28

Alt. B avsedd för villor: 3" råspontad plank med asfalterad förhydningspapp på båda sidor. Invändigt spräckpanel, rörning och puts. Utvändigt 1" bräd-klädsel med täcklist.

Material:

3" råspontad plank 3:15 kbf à 1:35 pr kbf	4:25	
Utv. asfalterad papp à 4:50 pr rulle	0:35	
„ klädselbräder 1" × 7"	1:65	
6 m locklist à 0:12 pr m	0:72	
Inv. asfalterad papp à 3:50 pr rulle	0:27	
„ spräckpanel 1" à 5:30 pr tolfte	1:00	
Enkelrörning	0:49	
Inv. 25 l vanligt putsbruk à 2:20 pr hl	0:55	
„ 10 l finbruk à 3:65 hl	0:37	
Diverse spik	0:40	10:05

Arbetslön:

Plankresning	1:69	
Utv. spikning av papp	0:16	
„ „ „ klädsel	0:94	
Inv. spikning av papp	0:13	
„ spräckpanel	0:73	
„ putsning	0:65	
„ bruksbärning	0:28	4:58
		<hr/>
	Kronor pr m ²	14:63

En **sammanställning** ger alltså följande:

	Kr. pr m ²
1,4 tegelvägg putsad med kalkputs	14:68
1,4 tegelvägg, 2,5 cm tretongputs utv., kalkputs inv.	15:83
Trävägg för landshövdingshus	16:28
Trävägg för villor	14:63

Nytt om byggnadstekniskt luftskydd.

I "Byggnadsfackboken", som anmäles på annat ställe i detta nummer av TEGEL, ingår ett kapitel om "luftskyddet och byggnadsindustrien", författat av civilingenjör N. Hainer i Riksluftskyddsförbundet och försett med förord av civilingenjör T. Gustafsson i Luftskyddsinspektionen.

I förordet möter man givetvis de vanliga påståendena om betonghusens fördelar, som ingenjör Gustafsson uppenbarligen har gjort till sin uppgift att sprida. Några bevis finner man naturligtvis lika litet här som i några andra artiklar, där dessa påståenden förekomma.

Det vorje ju att begära alltför mycket att fordra, att ingenjör Gustafsson skall ha tagit någon lärdom av de yttrande från olika sakkunniga personer och föreningar, som ingivits till Justitiedepartementet och som bestämt gendriva de påståenden ingenjör Gustafsson förfäktar. (Yttrandena funnos avtryckta i TEGEL nr 8 i fjol; den intresserade som icke har tillgång till detta nummer kan rekvirera det från Tegels redaktion).

I ingenjör Gustafssons uttalande fäster man sig särskilt vid att han begagnar det mycket märkliga uttryckssättet "kunna påräknas" beträffande att skadorna hos betonghusen skulle bli mindre. Vad är "påräknas"? Skall det betyda att man ej vågar säga beräknas eller påvisas?

Det korta förordet är i huvudsak ägnat åt att meddela, att i den följande artikeln av ingenjör Hainer skall betonghusens alla fördelar uppvisas. Det behöver väl ej sägas, att inga som helst bevis utan endast obestyrkta påståenden återfinnas i artikeln. En del av dessa påståenden ge emellertid

upplysning om en häpnadsväckande okunnighet hos författaren och vid de försök till bevis han går in på, blir denna okunnighet så mycket mer markerad. Vi skola i det följande ge några exempel.

Ingenjör Hainer påstår att "vid krevader på längre avstånd från en tegelbyggnad uppluckras murverket i fogarna". Var och en som varit med om att riva ett tegelhus vet hur väl bruket sitter fast. Ofta går själva teglen förr sönder än bruket släpper. Den minsta husbyggnadstekniska erfarenhet skulle sagt ingenjör Hainer, att hans påstående måste vara felaktigt.

Man finner vidare i hans artikel följande uttalande: "Även ur brandsynpunkt äro tegelhus dåliga, särskilt om träbjälklag finnas". Alltså vill ingenjör Hainer göra troligt, att tegelhus med betongbjälklag eller liknande icke äro bra ur brandsynpunkt. I verkligheten är det ju så, att dylika byggnader äro förnämligare än några andra ur brandsynpunkt. Om ingenjör Hainer läser uppsatsen av civilingenjör Ch. Möller i Svenska Brandskyddsföreningen i samma bok, kommer ingenjör Hainer att få lära sig att "tegel är ur brandteknisk synpunkt ett av de förnämsta byggnadsmaterialen". Man borde allt vara litet försiktigare med att visa sin okunnighet, ingenjör Hainer!

I den följande framställningen citeras Luftskyddsinspektionens allmänna anvisningar och dessa skola vi ej nu gå in på. Vi hänvisa till nr 8 av TEGEL i fjol. Till ingenjör Hainers egna upptäckter torde emellertid följande höra: "Vid byggnader i 5 våningar och därutöver är det ekonomiskt att utföra överbyggnaden som sidostyv stomkonstruktion eller helt av armerad

(Forts. å sid. 23.)

1-kup.

ANTIIFORMAT TAKTEGEL

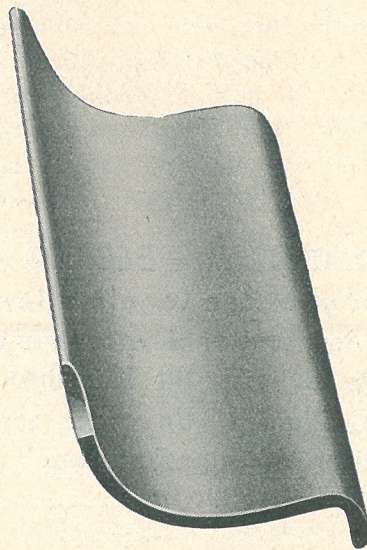
När taktegel första gången tillverkades i Sverige är ej lätt att säga. Det första som användes var 1-kupiga pannor importerade från Holland. Namnet "holländska pannor" levde kvar långt inpå 1800-talet och anger formens härkomst.

Gamla 1-kupiga tegeltak äro utan tvekan de vackraste tak som finnas. De ge med sina varma färger och sina mjuka linjer ett betagande intryck.

När vi skulle skaffa oss en ny 1-kupig modell, sökte vi därför efter ett typiskt gammalt tak och utformade därefter vår nya modell som vi kallat **antikformat 1-kup.**

Det karakteristiska för detta taktegel, är den breda överliggande vingen, som dels ger mjuka vågformiga linjer åt taket och dels är synnerligen fördelaktig ur tätningssynpunkt.

Vårt antikformade 1-kup. passar på såväl stora som små hus, det ger ett lugnt och förnämligt utseende åt huset, det ger ej blott förstklassig taktäckning, det är en prydnad.

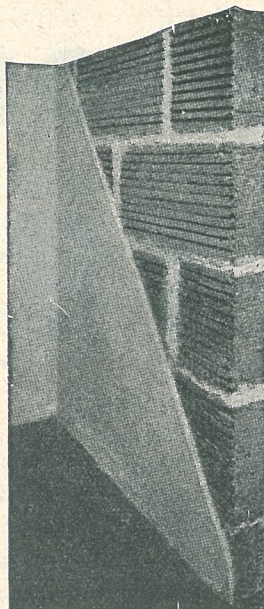
SALA Tegelbruks A.-B.

Ordertel. 718.

Sala

*Ni som bygger för framtiden —
se till att mellanväggarna bli av*

Högporösa tegelplattor

Patenterad tillverkningsmetod gör våra plattor raka och jämna.

Vägg av
WALLA-
plattor

DEN ÄR:

1. *Brandsäker.*
2. *Ljudisolerande.*
3. *Volymbeständig.*
4. *Spikbar.*
5. *Fri från fukt.*
6. *Hygienisk.*
7. *Kemiskt invändningsfri.*
8. *Ekonomisk.*

70.000 kvm. = 560.000 st.
högporösa tegelmellan-
väggsplattor äro leverera-
de av oss till Karolinska
Sjukhuset. En order som
talar om uppskattning.

Bygg med

högporösa WALLA tegelmellanväggsplattor

från

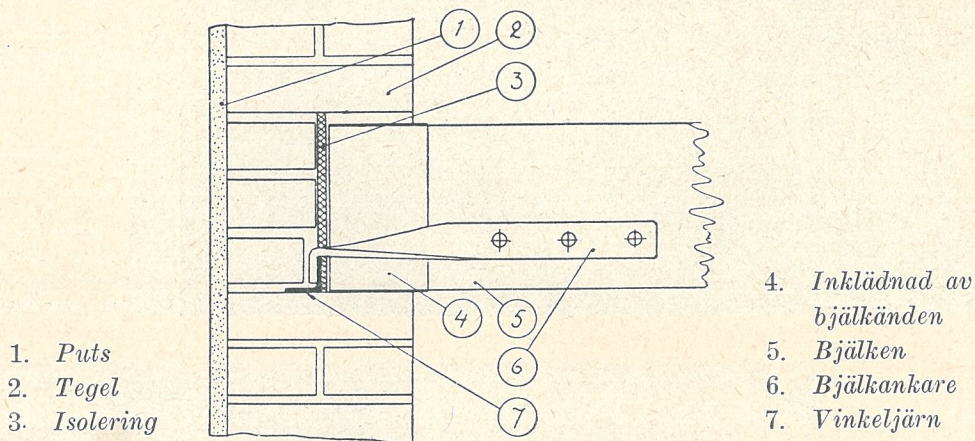
landets största tillverkare av högklassiga väggplattor:

TEGELBRUKS A.-B. WALLA—KATRINEHOLM

Telefon Namnanrop: Tegelbolaget

Katrineholm

UPPLÄGGNING AV TRÄBJÄLKE på 1-stens yttermur av 1,4-tegel.

Då en träbjälke upplägges på en 1-stens yttermur, kommer det att utanför bjälken endast finnas $\frac{1}{2}$ sten skyddande tegel (se figuren). Detta förhållande har gjort att man inom en del kretsar fruktat att träbjälken skulle angripas av röta i det svåra Västkustklimatet. I och för sig är emellertid icke detta så naturligt då fukten alltid går mot kallaste ytan men en risk skulle kanske kunna tänkas vid synnerligen långvariga häftiga regn. För att undersöka saken har prov på bjälken uttagits ur två byggnader någon tid efter uppförandet.

Den ena byggnaden ligger vid Bångejordsgatan 16 i Göteborg och prov uttogs genom Chalmers Provningsanstalt på såväl fasadputs, tegel som bjälke genom att ett hål borrades i väggen. Prov uttogos dels i november 1936 och dels i februari 1938 på samma vägg med vid olika bjälklag. Provet på bjälken togs vid själva änden.

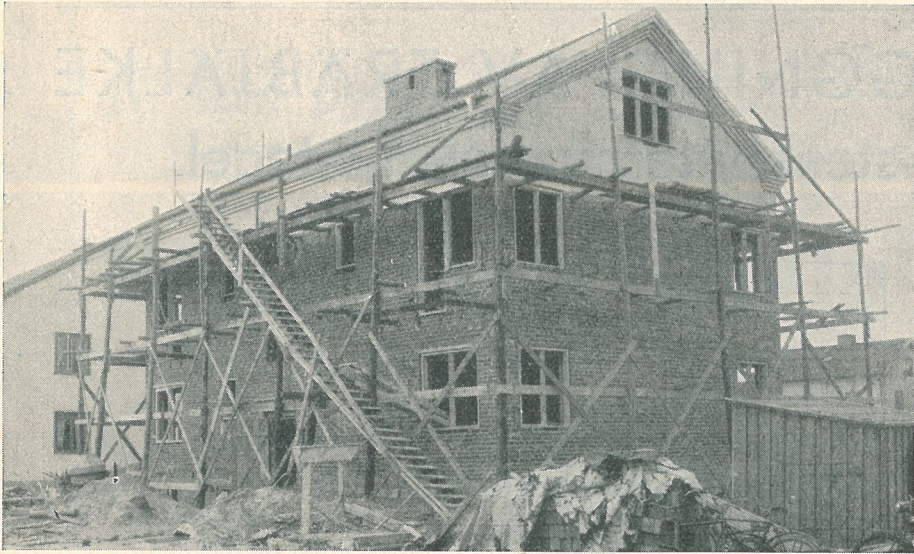
Dessa prov undersöktes med avseende på fuktighetshalt vid Chalmers Prov-

ningsanstalt och med avseende på förekomsten av röta vid Skogshögskolan. Ur provningsintygen som återfinnas härinvid kan konstateras att intet av proven innehöll några röt-svampar. Det bör också framhållas att professor Lagerberg i sitt intyg påpekar att vattenhalter om 15,6 resp. 16,4 % äro allt för låga för att tillåta ett angrepp av de inomhus aktiva träförstörarna bland svamparna.

Ur en annan byggnad vid Viktoriegatan i Göteborg, som uppförts 1934—1935, uttogs likaledes prov i februari 1938 å tegel, bjälke samt sågspånsfyllnaden invid bjälken och muren. Vid undersökning av dess prov konstaterades likaledes att inga som helst röt-svampar förefunnos i proven.

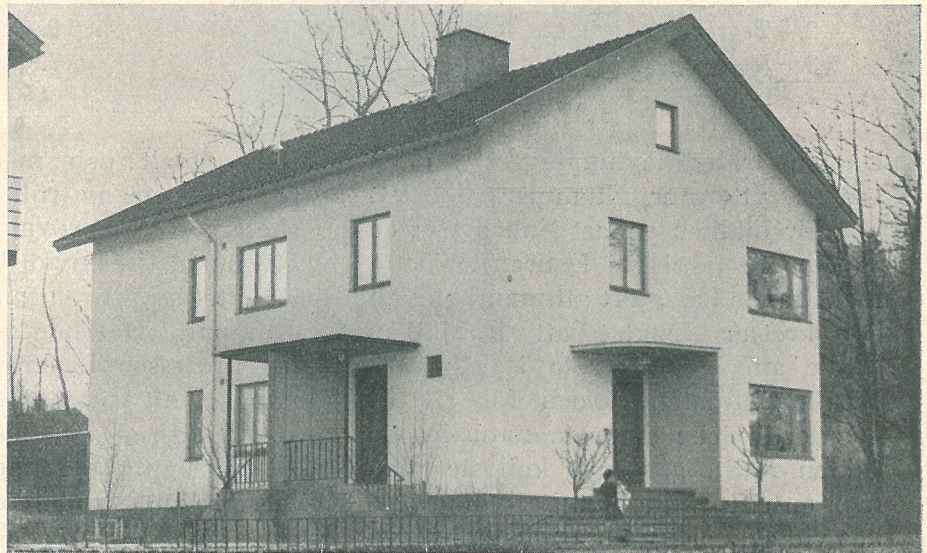
De utförda undersökningarna visa sålunda, att träbjälken riskfritt kan uppläggas direkt å muren. Men givetvis måste i så svåra klimatförhållanden som på Västkusten vissa försiktighetsåtgärder iakttagas. Följande bör understrykas.

(Forts. å sid. 18.)

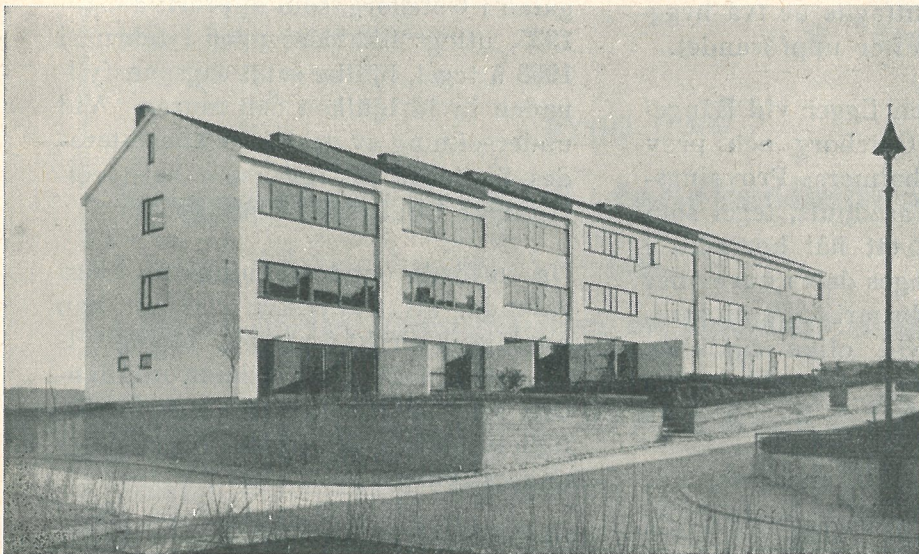

BYGGN i 1,4-t i Göte

Nybyggnad å stadsågan
348 G i Lidköping.
Ägare: Egil Forsberg.
Ritad av: Ågaren.

Villabyggnad vid Delsjö-
vägen 37 i Göteborg.
Byggt 1935.
Ark. Gotthard Ålander,
Göteborg. Byggn. Axel
G. Andersson. C:a 2,5
cm. tjock tretongputs på
1-stensmur av 1,4 tegel.

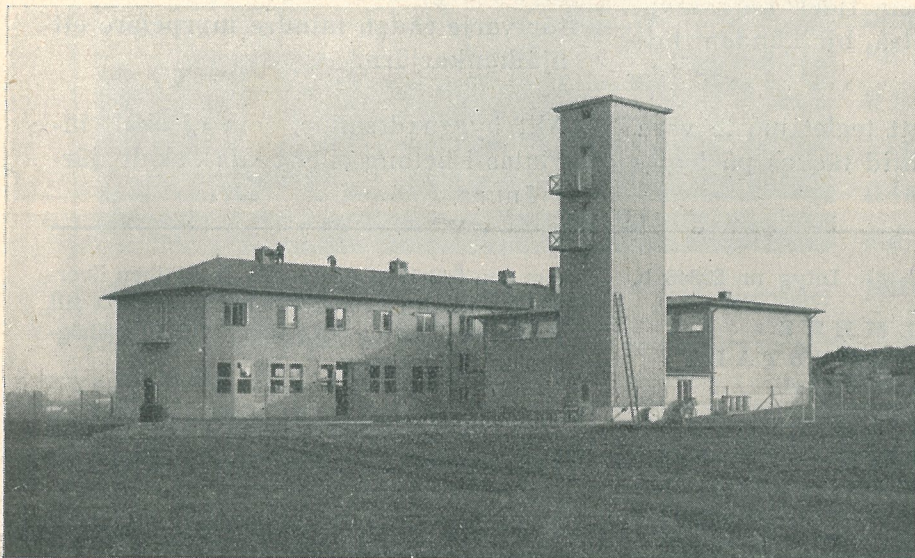
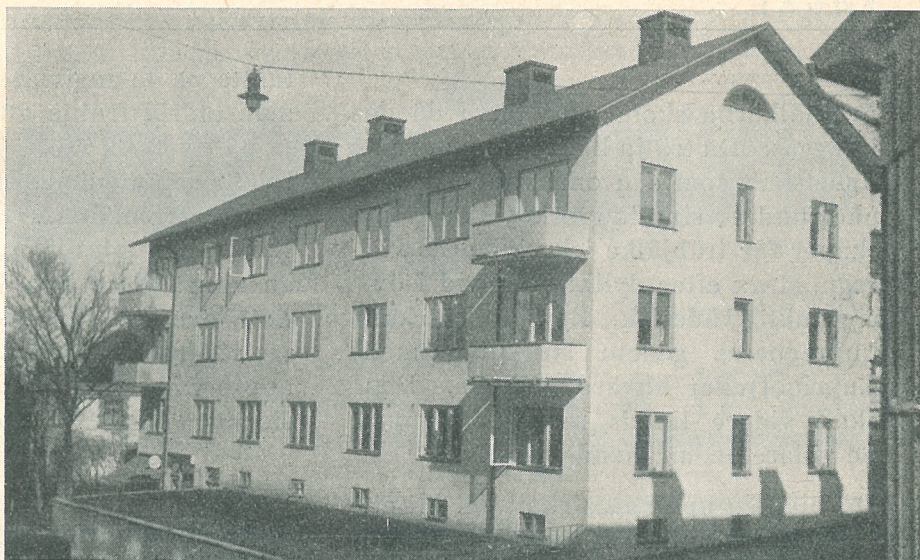

Radhus vid Bängejords-
gatan i Böö i Göteborg.
Byggt 1935.
Arkitekt Ingrid Wallberg.
Byggn. Gust. Antonsson.
C:a 2,5 cm. tjock tretong-
puts på 1-stensmur av 1,4-
tegel, kalkputs invändigt
1,5 cm.

ADDER egel borg

Bostadshus vid Viktoria-
gatan i Göteborg.

Ursprungligen var tomten
avsedd för landshövding-
hus men är nu bebyggd
med 1-stensmur av 1,4-te-
gel putsad med 2,5 cm.
tretongputs utvänd., kalk-
puts invänd. 1,5 cm.

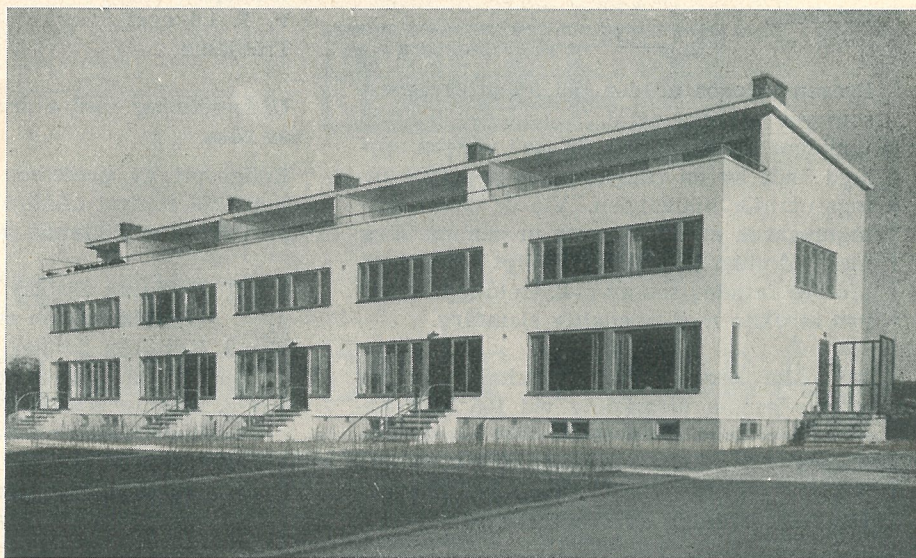

Nya brandstation vid
Lundby i Göteborg.

Uppförd av 1,4 tegel, put-
sad. Arkitekt Nils Einar
Ericsson. Byggm. Bygg-
nadsförbund u. p. a.

Radhus i Böö i Göteborg.
2 st. byggda 1937.

Arkitekt Ingrid Wallberg.
Byggm. Gust. Antonsson.
C:a 2,5 cm. tjock tretong-
puts på 1-stensmur av 1,4
tegel.

Uppläggning av...

Träbjälkarna skola vara torra då de inläggas. Då trä ju håller samma fuktighetshalt som den omgivande luften på grund av sina hygroskopiska egenskaper får träbjälke icke inläggas vid regn, strax efter dylikt eller vid i övrigt fuktig väderlek. Bjälkänden skall impregneras genom strykning med Cuprinol eller likvärdigt ämne. Den skall vidare lindas med asfaltpapp. Se vidare nedanstående figur.

Då bjälken upplägges skall det bli ett luftrum av minst 1 cm på samtliga sidor. Åt yttersidan fylles detta luftrum med en 1,2 cm tjock korkskiva, därvid ligger alltså bjälkänden tätt intill korkskivan.

Givet är vidare att teglet måste vara torrt; det skall alltid täckas på byggnadsplatsen.

Iakttagas de angivna reglerna behöver man aldrig frukta att röta uppstår.

I detta sammanhang bör även bjälkankarna framhållas. De utföras av 12×50 mm plattjärn och skola ligga an minst 40 cm mot bjälken, i vilken de fästas med 3 st. ekspikar. De fästas vidare i sträckankarjärn och muruppstyvade vinkeljärn med dimensionerna 50×50×5 mm.

Bjälkankare anordnas på var fjärde bjälke i yttermuren. För varje större murpelare, som ej är murad i förband med tvärgående mur, inläggas två och för varje sådan mindre murpelare ett bjälkankarjärn.

Allt byggnadssmide, som ej skall ingjutas i betong eller målas, skall tjärbrännas.

Intyg nr 22846 b.

**C H A L M E R S
P R O V N I N G S A N S T A L T
G Ö T E B O R G.**

Undersökning av den 6 november 1936 och 9 februari 1938 genom provningsanstaltens försorg uttagna prov på fasadputs, lättmurtegel och träbjälke i södra ytterväggen av byggnaden Bångejordsgatan 16, Göteborg.

Uppdragsgivare: Göteborgs Tegelaktiebolag, Göteborg.

Proven uttogos ur den del av ytterväggen, som var uppförd av V. T. 1,4-tegel. Härvid upptogs hål utifrån in till en i väggen upplagd ände av en träbjälke. Tegelprevet uttogs utanför bjälkänden. Vid de båda provtagningarna uttogos proven ur samma vägg men vid olika träbjälkar. Enligt uppgift utgjordes fasadputsens av s. k. tretongputs, vilken strukits med oljehaltig slamfärg.

De olika provens fuktighetshalt har bestämts genom uttorkning vid 105° och angives i procent av provens vikt efter torkningen.

För undersökning av eventuella rötskador i

den den 9/2 1938 provtagna träbjälken över-sändes uthuggna stycken av densamma till professor Torsten Lagerberg vid Skogshögskolan i Stockholm.

PROVNINGSRESULTAT:

Undersökning med avseende å fuktighetshalt.

	Fuktighetshalt i viktproc.,	
Datum för provtagn.	6/11 -36	9/2 -38
Fasadputs	14,8	4,2
V. T. 1,4-tegel	0,3	0,2
Träbjälke	18,8	16,4

Undersökning med avseende å förekomsten av röta.

Enligt ett av professor Lagerberg den 30 juni 1938 avgivet utlåtande ha 5 prov utförts på träet med följande resultat:

- N:r 1. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.
- N:r 2. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.
- N:r 3. I kultur erhöles ett snövitt mycel med konidiebildning av *Monilia*-typ.
- N:r 4. I kultur erhöles *Trichoderma lignorum*, en i virke mycket vanlig mögel- och blånadssvamp.

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG Tel. 168, 820

TILLVERKNINGSKAPACITET:

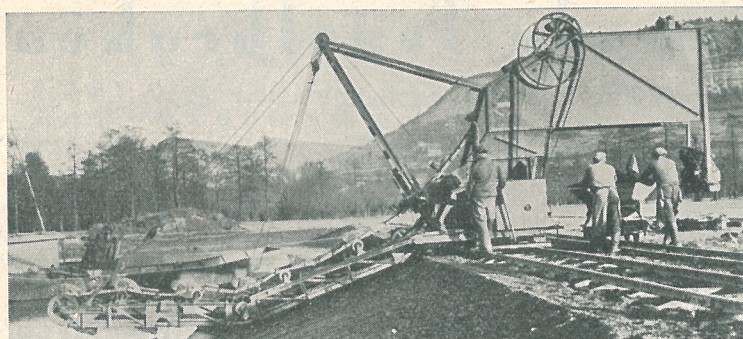
DIV. MURTEGEL . . . 5.000.000

TAKTEGEL 3.000.000

DRÄNERINGSRÖR . 1.500.000

VI TILLVERKA

1,4 TEGEL

Grävmaskiner

Djup- och Höjdgrävare
för Tegelbruk

Räls

Tippvagnar

Diesel-lok

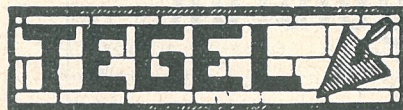
All övrig

järnvägsmateriel

CARL STRÖM A.-B. Stockholm C.

Tel. Växel 235400

Ni som skall bygga för framtiden
använder

Anlita

TEGELKONTORET I BORÅS

Tel. Växel 17170

STATENS PROVNINGSANSTALT

(f. d. Tekn. Högskolans Materialprovninganstalt)

Tel. 23 01 00

BYGGNADSTEKNISKA AVD. STOCKHOLM

Tel. 23 01 00

Provningar o. undersökningar av material o. konstruktioner. Besiktningar o. provtagningar
Drottning Kristinas Väg, Valhallavägen. Godsadress: Stockholm

REM-, KUGGHJULS- och LINSMÖRJOR PRESENINGS- och REMOLJOR

A. E. Fernstedt & C:o, Motala

Tel. 107

Motala Tekniska Fabrik

Etabl. 1890

A.-B. Förenade Tegelbruken

LINKÖPING — TELEFON 201

rekommenderar sina tillverkningar av

3" x 5" x 10" lättmurtegel 1,6 ■

3" x 5" x 10" högporöst murtegel 1,2

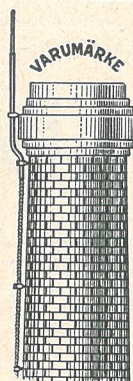
och mellanväggsplattor

BEGÄR VÅRA BROSCHYRER :: INFORDRA PRISUPPGIFTER

Slottsmöllans Tegelbruk

HALMSTAD. Tel. 3700

Slottsmöllans handslagna
fasadtegel är sedan år-
hundraden känt för sin
höga kvalitet och vackra
mörkröda färg.

N. LUNDGREN

GEFLE

Tel.-adr.: Skorsten Rt. 151

Järnarmerade

Skorstenar

enl. egna patenter

Omkring 1,500 st. (50,000 m.) byggda
Ägare av Upsala Norra Tegel-
bruk, Upsala

Största skorstensbyggnadsfirma i Skandinavien

Bland byggda skorstenar märkas:

Falconbridge Nikkelverk A/S, Kristian-	
sand, Norge, syrafast skorsten - - -	1 st. å 116 m.
Ljusnans Sulfatfabrik, Marmaverken - -	1 " 106 "
Uddeholms A.-B., Sulfatfabriken, Skoghall	1 " 103 "
Östrand's Sulfatfabrik, Östrand - - -	1 " 103 "
Korsnäs Sagv. A.-B., Sulfatfabriken, Gefle	1 " 102 "
Örebro Pappersbruks A.-B., Örebro - -	1 " 101 "

Åskledare uppsättas.

Reparationer, om- och påbyggnader under drift.

Eld- och syrafasta arbeten.

Ängpanne-, ugn- och andra industriella inmurningar.

Erfaren arbetarstam, i vilken yrket gått i arv i fyra generationer inom firman.

N:r 5. Det enda utväxande mycelet tillhörde en grågrön *Penicillium* (mögel-svamp).

Någon slutlig bestämning av de svampformer, som erhållits i proven har ej skett enär en sådan bestämning är mycket vanskelig och tidsödande och den för det praktiska syftet med denna undersökning är utan all betydelse. Inga av de isolerade svampformerna äro nämligen rötsvampar.

Göteborg den 4 juli 1938.

CHALMERS PROVNINGSANSTALT

Svante Lindström.

/Olof Hansson.

Intyg nr 22846 c.

**CHALMERS
PROVNINGSANSTALT
GÖTEBORG.**

Undersökning av den 9 februari 1938 genom provningsanstaltens försorg uttagna prov på lättmurtegel, träbjälke och sågspånsfyllning uti byggnaden å tomt nr 3 i 28:e kvarteret Pärönträdet, Vasastaden, Göteborg.

Uppdragsgivare: Göteborgs Tegelaktiebolag, Göteborg.

Vid provtagningen var ett bjälklag mellan 1:a och 2:a våningarna uppbrutet intill sydvästra fasadmuren. Prov uttogs såväl på lättmurtegel i fasadmuren som på en i fasadmuren upplagd ände av en träbjälke. Dessutom togs ett prov på den intill bjälken och yttermuren befintliga sågspånsfyllningen.

Enligt uppgift var byggnaden uppförd 1934—1935.

De olika provens fuktighetshalt har bestämts genom uttorkning vid 105° och anges i procent av provens vikt efter torkningen.

För undersökning av eventuella rötskador i den provtagna träbjälken översändes uttagna stycken av densamma till professor Torsten Lagerberg vid Skogshögskolan i Stockholm.

PROVNINGRESULTAT:

Undersökning med avseende på fuktighetshalt.

	Fuktighetshalt i viktproc.,
Lättmurtegel	0,1
Träbjälke	16,4
Sågspånsfyllning	7,4

Undersökning med avseende på förekomsten av röta.

Enligt ett av professor Lagerberg den 30 juni 1938 avgivet utlåtande ha 5 prov utförts på träet med följande resultat:

N:r 1. Endast en orangefärgad jästsvamp (sannolikt *Rhodotorula aurantia*) utväxte ur detta prov.

N:r 2. Den enda svampen utgjordes av ett snö vitt mycel med konidierreproduktion av *Cephalosporium*-typ.

N:r 3. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.

N:r 4. I kultur erhöles ett ymnigt växande, svartgrönt mycel med konodiebildning av *Rhinocladiella*-typ. Det tillhör blånadssvamparnas grupp.

N:r 5. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.

Någon slutlig bestämning av de svampformer, som erhållits i proven har ej skett, enär en sådan bestämning är mycket vanskelig och tidsödande och den för det praktiska syftet med denna undersökning är utan all betydelse. Inga av de isolerade svampformerna äro nämligen rötsvampar.

Göteborg den 4 juli 1938.

CHALMERS PROVNINGSANSTALT

Svante Lindström.

/Olof Hansson.

**SKOGSHÖGSKOLAN
EXPERIMENTALFÄLTET**

U T L Å T A N D E

I skrivelse av den 14 februari 1938 har Chalmers Provningsanstalt anmodat mig undersöka, om rötsvampar eventuellt förekommo i träprov, uttagna ur ändarna av tvenne bjälkar, vilka upplagts i fasadmuren av lätttegel i ett par byggnader vid Viktoria- resp. Bångejordsgatan i Göteborg.

Den begärda undersökningen påbörjades den 3 mars och slutreviderades under den sista veckan av juni. Innan jag meddelar resultaten, torde det vara lämpligt att nämna något om den metodik, som tillämpats. För att förebygga att ovidkommande svampformer skulle erhållas i kultur, öppnades träspånur ur de båda proven försiktigt, så att rena ytor blottades. Från dessa ytor uttogos med sterila redskap trästycken om några kubikmillimeters volym. Dessa infördes därefter i provrör på ett substrat av med

malt försatt agar. Med detta tillvägagångs-sätt har man garanti för att de svampar, som växa ut från träbitarna, också förekommit i proven.

Ur vart och ett av de två bjälkesproven gjordes 5 skilda rörkulturer, alla från olika trästycken, ett antal, fullt tillräckligt för att tillåta ett svar på den föreliggande frågan. Resultatet av kulturförsöken sammanställs nedan.

Prov från Viktoriagatan.

- N:r 1. Endast en orangefärgad jättesvamp (sannolikt **Rhodotorula aurantia**) utväxte i detta prov.
- N:r 2. Den enda svampen utgjordes av ett snö vitt mycel med konidierproduktion av **Cephalosporium**-typ.
- N:r 3. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.
- N:r 4. I kultur erhöles ett ymnigt växande, svartgrönt mycel med konodiebildning av **Rhinoctadiella**-typ. Det tillhör blånadssvamparnas grupp.
- N:r 5. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.

Prov från Bångejordsgatan.

- N:r 1. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.
- N:r 2. Kulturen förblev steril; provet innehöll icke någon svamp.
- N:r 3. I kultur erhöles ett snö vitt mycel med konodiebildning av **Monilia**-typ.

N:r 4. I kultur erhöles **Trichoderma lignorum**, en i virke mycket vanlig mögel och blånadssvamp.

N:r 5. Det enda utväxande mycelet tillhörde en grågrön **Penicillium** (mögelsvamp).

Som framgår av ovanstående har en slutlig bestämning av samtliga de svampformer, som erhållits i proven, icke skett. Jag har måst avstå från en sådan, då den är mycket vanskelig och tidsödande; för det praktiska syftet med denna undersökning är den för övrigt utan all betydelse. **Inga av de ur träproven isolerade svampformerna äro nämligen rötsvampar.** De mörkfärgade formerna influera endast så till vida på virket, att de framkalla blånad, men denna skada nedsätter icke virkets hållfasthet. Även i mikroskopet ha några förändringar i vedens struktur, som kunde tyda på närvaron av rötsvampar, icke kunna iakttagas.

Det må slutligen anmärkas, att förutsättningar för angrepp av rötsvampar åtminstone hittills icke torde ha förelegat att döma av de uppgifter om bjälkarnas fuktighet, som meddelats mig. Vattenhalter om 15,6 resp. 16,4 % äro nämligen allt för låga för att tillåta ett angrepp av de inomhus aktiva träförstörarna bland svamparna. Beträffande uppläggningsen av bjälkändar i murar vill jag emellertid framhålla, att denna metod icke kan betecknas som helt riskfri, såvida icke bjälkändarna blivit impregnerade med ett effektivt träkonserveringsmedel.

Skogshögskolan, Experimentalfältet den 30 juni 1938.

Torsten Lagerberg.

ÖVERKRAGNING...

(Forts. fr. sid. 21.)

eller för $p = 600$:

$$W = (6,05 + 3,28 \cdot L) \cdot l^2 \text{ cm}^3$$

och för $p = 400$:

$$W = (6,05 + 2,18 \cdot L) \cdot l^2 \text{ cm}^3$$

Enligt dessa formler äro tabellerna uträknade.

Tabellerna återfinnas å sid. 22.

Tag
som regel

bygg
med tegel

LÅT **BAHCO** EXPERTEN

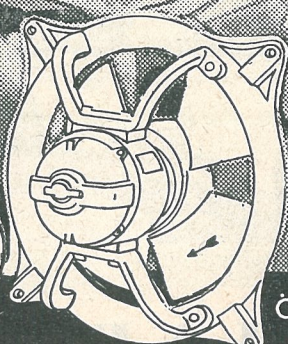
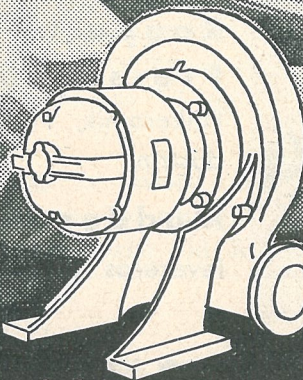
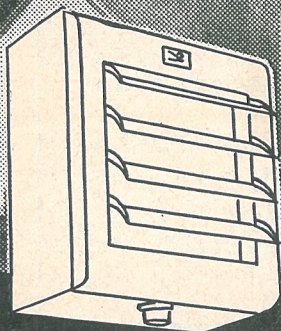
bistå Eder att få
rätt fläkt på rätt plats.

Endast en *omfattande*, allsidigt rustad fläktindustri som Bahco med över 50 års erfarenhet och en stab av tränade specialister kan ge full garanti för ekonomiskt och tekniskt riktig lösning av varje förekommande fläktproblem; ventilation, uppvärmning, kylning, torkning, befuktning, pneumatisk transport och en mängd industriella specialfall.

Bahco erbjuder standardtyper till ett antal av omkring 400 och storlekar från en liten glödlampas strömförbrukning till över 600 hkr.

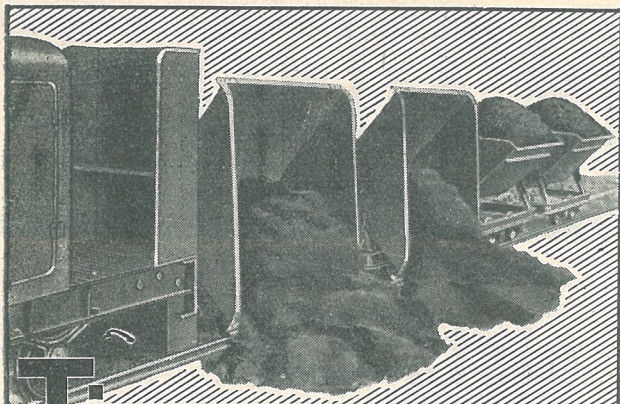
Ny katalog utkommen för Bahco universalfäkt 1841.

ÖVER 400 STANDARDTYPER

A/B. ENKÖPINGS VERKSTÄDER

ENKÖPING. Tel. växel 57. Ombud i Stockholm: Bröderna Rasch Verkstads A.-B.
Tel. 30 90 58. Ombud för västra Sverige: A.-B. Calvert & C:o, Göteborg.

Tippvagnar

**Hjulsatser
Växlar
Vändskivor**

från välsorterat
lager. Offert och
katalog på begäran.

Sonessons

A.-B. WILH. SONESSON & C:o
Stockholm Malmö Göteborg

**OSCARSDALS
FABR. A/B.
GÖTEBORG**

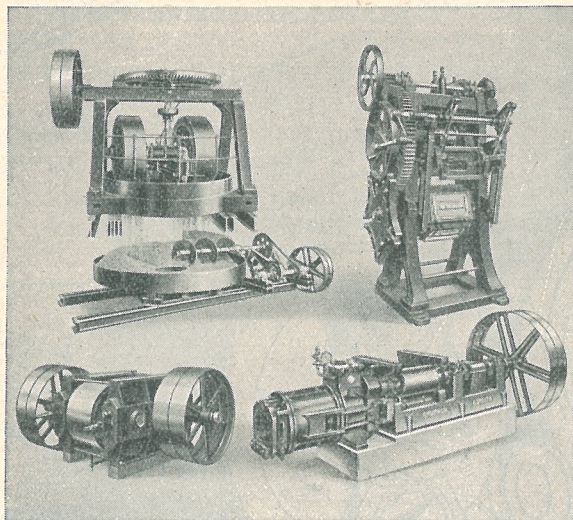
För
trycksaker

vänd Eder till

A.-B. Thelin & Beckman
Boktryckeri

Luntmakaregatan 14 Stockholm
Telefon: 114189

TEGELMASKINER

och fullständiga utrustningar för
Murtegel-, Taktegel-, Håltegel-,
Lerrör-, Chamotte- och Kakel-
fabriker.

**Raupach - Vakuum -
Pressar för**

Finkeramik, Porslins- och Glasin-
dustrin.

Mudderverk

levereras av

R I C H A R D R A U P A C H

Maschinenfabriken Görlitz G. m. b. H.

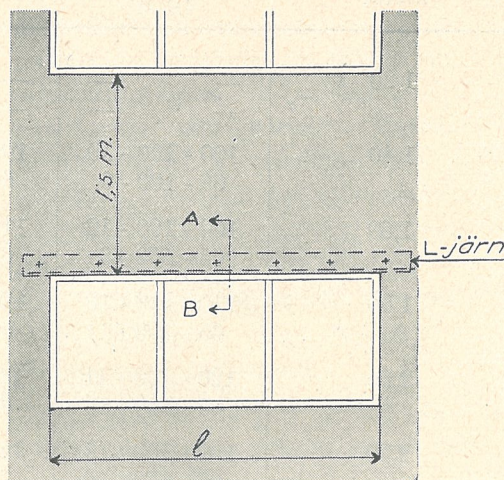
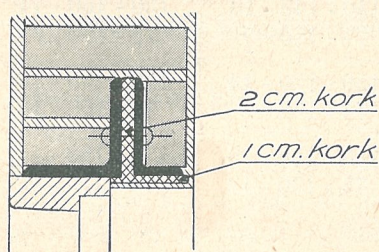
Görlitz 45 (Deutschland)

Generalagent för Sverige och Norge:

Tegelindustriella Byrån, Lauritz Andersson, Stockholm, Rörstrandsgatan 30

ÖVERKRAGNING AV MURÖPPNINGAR

Muröppningar såsom vid fönster och dörrar kunna vid 1-stens väggar av 1,4-tegel överkragas av s. k. enstens valv vid spännvidder upp till 1,3 meter. Bli spännvidderna större eller speciella förhållanden i övrigt äro rådande tillgripes överkragning med järnbalkar. Det bästa och billigaste är därvid att begagna 2 st. vinkeljärn på det sätt figuren nedan visar.

SNITT
A-B

FASAD

Man begagnar ett likflänsigt och ett olikflänsigt vinkeljärn. Det likflänsiga L-järnet lägges närmast fasaden och inplaceras på sådant sätt, att man kan mura ovanpå detsamma med 1 1/2-stens tegel.

I "Tegel" nr 1, 1938 publicerades tabeller över de erforderliga dimensionerna på vinkeljärnen vid olika förhållanden under förutsättning att 1-stensväggen var utförd av högporöst tegel (volymvikt 1,2 kg/dm³). Å sid. 14 skall nu anges tabeller för val av vinkeljärn vid 1-stens murar av 1,4-tegel.

Nedanstående beräkning är utförd av civilingenjör *Ulf Bjuggren*, 1:e assistens vid byggnadsstatiska laboratoriet vid K. Tekniska Högskolan.

Tabellerna äro beräknade för ett murverk av 1-stens 1,4-tegel. Tab. 1 gäller för bjälklag med en total last av 600 kg/m² och tabell 2 för 400 kg/m². Tillåten påkänning i vinkeljärnen är 1 200 kg/cm². Genomgående har räknats med belastningen av 1,5 m högt

murverk, vilket motsvarar belastningen av det murverk som ligger mellan två fönster i vertikal led i en byggnad.

I övrigt gälla följande förutsättningar. Med spännvidd avses över allt fri spännvidd, så att maximimomentet av jämnt fördelad last q för den fritt upplagda balken blir $M_{\max} = 1,05 \cdot 0,125 \cdot q \cdot l^2$, där l är den fria spännvidden. Vikten av murverket är 370 kg/m², varför vikten per längdmeter vinkeljärn blir $1,5 \cdot 370 = 555$ kg/m. Belastningen från bjälklaget antages fördela sig jämnt över muröppningen. Är bjälklagets fria spännvidd L , dess totala last p kg/m² och l muröppningens fria spännvidd, får man

$$M_{\max} = 1,05 \cdot 0,125 \cdot l^2 (555 + 0,5 \cdot p \cdot L)$$

Det totala erforderliga tröghetsmoment hos vinkeljärnen blir:

$$W = \frac{M_{\max}}{1\ 200}$$

(Forts. å sid. 18.)

Tab. 1. *Belastning: bjälklag à 600 kg/m² + 1,5 m hög mur.*

Muröppningens fria spännvidd i meter	Dimensioner å vinkeljärnen, då den fria spännvidden av å muren vilande bjälklaget är			
	4,0 m	5,0 m	6,0 m	7,0 m
1,20	— — — —	— — — —	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9
1,40	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 12 65 - 100 - 9	110 - 110 - 12 65 - 100 - 11
1,60	100 - 100 - 12 65 - 100 - 9	110 - 110 - 12 65 - 100 - 11	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10
1,80	110 - 110 - 12 65 - 100 - 11	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	120 - 120 - 13 65 - 130 - 10	130 - 130 - 14 65 - 130 - 10
2,00	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	130 - 130 - 12 65 - 130 - 10	140 - 140 - 13 75 - 150 - 9	150 - 150 - 14 75 - 150 - 9
2,20	130 - 130 - 14 65 - 130 - 10	140 - 140 - 13 75 - 150 - 9	150 - 150 - 14 75 - 150 - 9	150 - 150 - 16 75 - 150 - 13
2,40	140 - 140 - 13 75 - 150 - 9	150 - 150 - 16 75 - 150 - 13	150 - 150 - 16 75 - 150 - 13	150 - 150 - 18 75 - 150 - 13
2,60	150 - 150 - 16 75 - 150 - 13	150 - 150 - 18 75 - 150 - 13	— — — —	— — — —
2,60	150 - 150 - 18 75 - 150 - 13	— — — —	— — — —	— — — —

Tab. 2. *Belastning: bjälklag à 400 kg/m² + 1,5 m hög mur.*

Muröppningens fria spännvidd i meter	Dimensioner å vinkeljärnen, då den fria spännvidden av å muren vilande bjälklaget är		
	3,0 m	4,0 m	5,0 m
1,60	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9
1,80	100 - 100 - 10 65 - 100 - 9	100 - 100 - 12 65 - 100 - 9	110 - 110 - 12 65 - 100 - 11
2,00	100 - 100 - 12 65 - 100 - 9	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10
2,20	110 - 110 - 12 65 - 100 - 9	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	120 - 120 - 13 65 - 130 - 10
2,40	120 - 120 - 11 65 - 130 - 10	130 - 130 - 12 65 - 130 - 10	130 - 130 - 14 65 - 130 - 12
2,60	130 - 130 - 12 65 - 130 - 10	140 - 140 - 13 75 - 150 - 9	140 - 140 - 13 75 - 150 - 11
2,80	130 - 130 - 14 65 - 130 - 12	140 - 140 - 13 75 - 150 - 11	140 - 140 - 15 75 - 150 - 13
3,00	140 - 140 - 13 75 - 150 - 11	140 - 140 - 15 75 - 150 - 13	150 - 150 - 13 75 - 150 - 13

Nytt om byggnadstekniskt luftskydd.

(Forts. fr. sid. 8.)

betong". Varje byggmästare som sysslat med sådana hus vet ju att detta är direkt felaktigt. Om inte tendensen vore så uppenbar, skulle man enbart kunna le åt påståendet.

Endast ännu en sak skola vi uppta utrymme med. Ingenjör Hainer skriver: "Väggmaterialet bör vid träffar splittras i så små stycken, att dessa ej bliva farliga 'projektiler', som kunna åstadkomma svåra sekundära skador. Ur den synpunkten är armerad betong bäst, under det att tegel är sämre". Det är precis tvärtom. Har man det minsta tekniskt sinne, bör man utan vidare kunna inse, att sannolikheten är större för att teglet ej uppträder som "projektiler". Faran för projektilverkan är däremot rätt stor vid betong. Detta är givetvis en fråga, som bör undersökas med provningar och så har även skett. Under sprängämnesinspektionens kontroll har vid Bofors och Gyttoorp utförts undersökningar på byggnadsmaterials egenskaper i detta hänseende. Därvid uppfördes små byggnader av de olika materialen och i dessa byggnader inlades en kvantitet sprängämne, som bringades att explodera. Därvid konstaterades, att vid alla material utom tegel uppträdde farliga projektiler. Teglet blev däremot synnerligen finfördelat. Dessa försök gjordes redan 1932 och avsåg närmast att avgöra vilka mate-

rial som vore lämpligast för magasin för explosiva varor.

Härtill kan ytterligare tilläggas, att byrådirektör Royen i samband med ett föredrag i Göteborg omtalade, att betong som vägmateriäl ur dylik "projektilsynpunkt" var lika farlig som gatsten. Byrådirektör Royen sade bl. a. "Jag har själv varit i tillfälle se sprängning av en betongväg, där inte mindre än 100 kg trotyl användes och den betongvägen blev fullständigt demolerad. Betongen flög åt alla håll och ända bort åt 400 meter. Stora stenstycken hängde upp sig i trädtopparna".

Man bör sätta sig in i en sak något litet grand, innan man uttalar sig så bestämt, som ingenjör Hainer gör, om man inte vill riskera att göra sådana häpnadsväckande grodor.

Emellertid torde icke tegelindustrin skadas på något sätt av dessa uttalanden. Ovederhäftigheten och okunnigheten är alltför markerad. Däremot tro vi att Luftskyddsinspektionen och Riksluftskyddsförbundet starkt måste skadas i sin verksamhet då byggnadsteknikerna märka huru felaktiga påståenden som utspridas av tjänstemän i resp. institutioner. Den högsta ledningen inom Riksluftskyddsförbundet liksom de statsmakter som i sista hand skola övervaka Luftskyddsinspektionens verksamhet måste tillse att ifrågavarande tjänstemän icke få tillfälle göra sådana framträdanden, som uppenbarligen måste skada hela den rörelse, vilken vill ge vårt land ett effektivt luftförsvar.

BYGGNADSFACKBOKEN heter en ny publikation, vilken som undertitel anger "Sveriges byggmästares och byggnadsentreprenörers matrikel och uppslagsbok". Med vilken rätt en dylik titel användes är icke klarlagt. Såväl utgivare som redaktör ha föredragit att vara anonyma. Det är verkligen skada att ett dylikt verk utkommer utan ansvarig redaktör.

Boken innehåller ett antal uppsatser och en matrikel över byggmästare och entreprenörer. Huvudsyftet med boken torde dock ha

varit att åt utgivaren skänka annonsintäkter. Det berättigande denna bok kan ha synes mycket ovisst liksom reklamvärdet för annonsörerna i boken av deltagandet.

De uppsatser, som ingå i boken, äro av mycket skiftande karaktär och kvalitet. En del tyvärr dåliga. Till de sistnämnda hör särskilt ett kapitel om "Konstruktion och konstruktionsekonomi för husbyggnader av vanlig typ" skrivet av civilingenjörerna S. Fritell och J. Osterman. Kapitlet visar ett

(Forts. å nästa sida.)

Lättnurtegel i Göteborg.

Liksom sedan länge varit det enda brukliga i Stockholm börjar man numera i Göteborg övergå till att begagna lättnurtegel av volymvikten 1,6 kg/dm³ i stället för s. k. vanligt murtegel med volymvikten 1,8 kg/dm³ vid utförandet av bärande ytterväggar i höghus.

5 fastigheter för stiftelsen Solgårdarna. Bygga 1937. Ark. A.-B. Byggnadsteknik, Gbg. Byggm. Fören. Byggnadsindustri. C:a 2 cm. tjock tretongputs på 1½-stensmur av 1,6 tegel i 9"-format.

Byggnadsfackboken.

(Forts. fr. föreg. sida.)

sinnerligen valhant grepp på ämnet ävensom en mångfald oegentligheter och felaktigheter. Som smakprov vilja vi icke underlåta att visa följande, vilket torde kunna uppväcka särskild glädje bland denna tidskrifts läsare:

"I jämförelse med betong är teglet avsevärt dyrare i förhållande till hållfastheten, men vid pressade betongväggar måste man anbringa värmeisoleringsmaterial, varigenom kostnaden för tegelväggen blir nära lika låg som kostnaden för betongväggen."

Hur ser en "pressad betongvägg" ut och när kan en betongvägg begagnas som vär-

meisolerare utan extra värmeisoleringsmaterial? Är det vid opressade betongväggar? För att ej tala om tankegången!

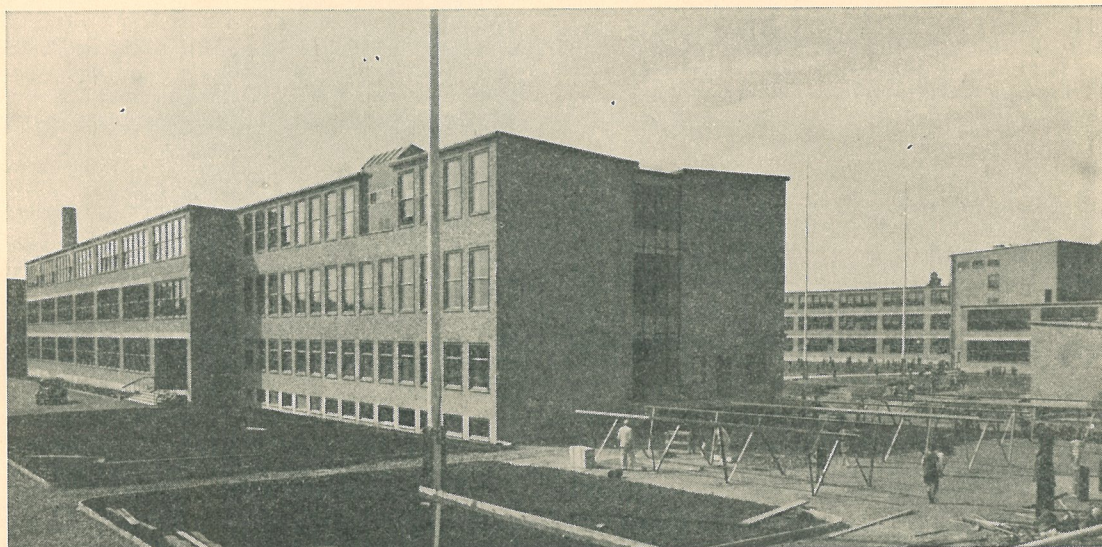
I ett kapitel om "Byggnadens uppvärmning och ventilation" lämnas uppgifter på värmenomgångstalen för tegelväggar som äro felaktiga.

Boken innehåller även ett kapitel om luftskyddet och byggnadsindustrien. Detta behandlas separat i detta nummer av TEGEL.

Som helhet kan boken inte anses värd någon spridning. Den är åsatt ett pris av kr. 9:50. Visserligen finns det en del bra uppsatser i boken men dessa hade nog kommit i ett värdigare sammanhang i en god facktidsskrift.

C. A. S—g.

MÄLARDALENS FASADTEGEL

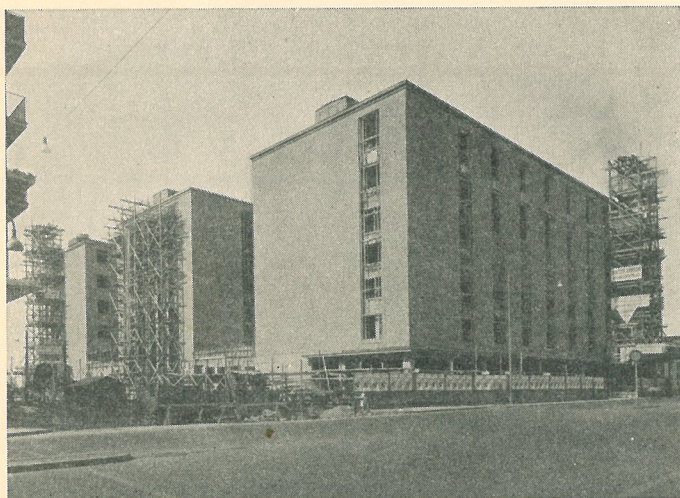

Eriksdalsskolorna – Stockholm.

i Wenner-Grenska Stiftelsen, Stockholm

Eriksdalsskolorna, "

Medborgarhuset, "

Medborgarhuset – Stockholm.

äro exponenter för
våra olika typer av

GULT
FASAD-
TEGEL

A.-B. MÄLARDALENS TEGELBRUK

Kungsgatan 39

STOCKHOLM

Telefon 23 33 65

Tegel

är ett gott byggnadsmaterial, allmänt erkänt och uppskattat.

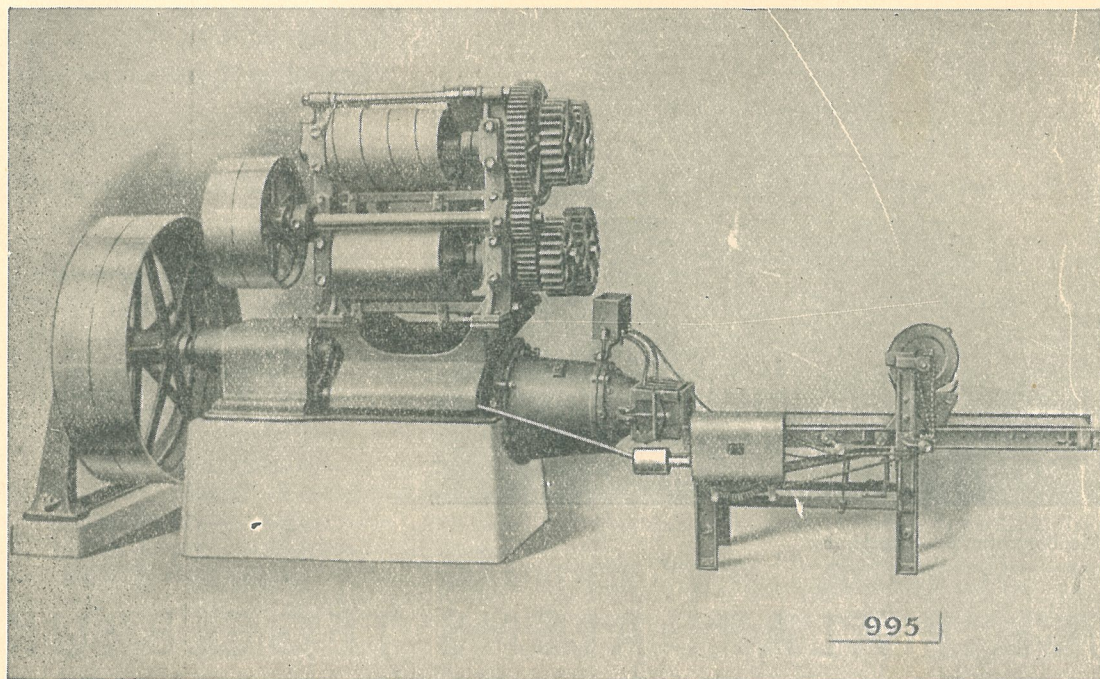
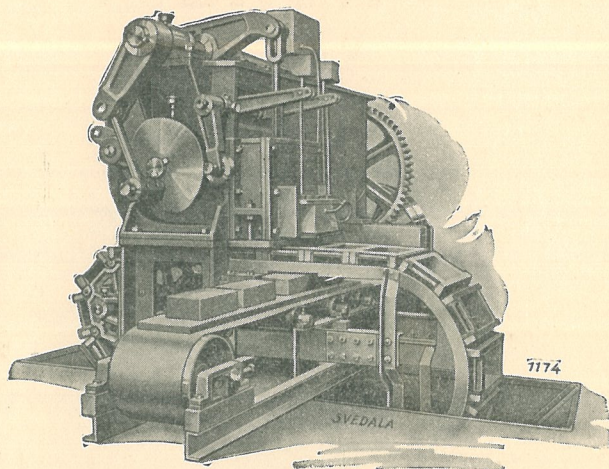
Men tillverkningen av ett gott tegel fordrar förstklassiga och ändamålsenliga maskiner. De som bära namnet

S V E D A L A

uppfylla dessa fordringar, och äro dessutom slitstarka och produktiva.

MURTEGELPRESS EFFEKTIV II, kombinerad med valsverk RFS. 2-19 och aut. avskärningsbord IDEAL.

Strykmaskin "Perfect".

A.-B. ÅBJÖRN ANDERSON, SVEDALA.